

EUROOPA PARLAMENT

2009–2014

Istungidokument

A7-0065/2011

18.3.2011

RAPORT

Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi uue poliitilise raamistiku
prioriteetid ja põhijooned
(2010/2209(INI))

Naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjon

Raportöör: Eva-Britt Svensson

SISUKORD

	lehekülg
EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....	3
SELETUSKIRI	11
PARLAMENDIKOMISJONIS TOIMUNUD LÕPPHÄÄLETUSE TULEMUS.....	20

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi uue poliitilise raamistiku prioriteetide ja põhijoonte kohta (2010/2209(INI))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse inimõiguste, eelkõige naiste õiguste alaseid sätteid ÜRO õigusaktides, nagu ÜRO põhikiri, inimõiguste ülddeklaratsioon, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt, inimkaubanduse ja kupeldamise keelustamise konventsioon, konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta ja selle fakultatiivne protokoll, piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastane konventsioon, 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon ning selles sätestatud tagasi- ja väljasaatmise lubamatus;
- võttes arvesse teisi naistevastase vägivalla alaseid ÜRO dokumente, nagu 25. juuni 1993. aasta Viini deklaratsioon ja tegevuskava, mis võeti vastu inimõiguste maailmakonverentsil (A/CONF. 157/23), ning 20. detsembri 1993. aasta deklaratsioon naistevastase vägivalla likvideerimise kohta (A/RES/48/104);
- võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 12. detsembri 1997. aasta resolutsiooni kuritegude ennetamiseks ja naistevastase vägivalla likvideerimiseks võetavate kriminaalõiguse meetmete kohta (A/RES/52/86), 18. detsembri 2002. aasta resolutsiooni naistevastaste aukuritegude kaotamiseks meetmete võtmise kohta (A/RES/57/179) ja 22. detsembri 2003. aasta resolutsioon naistevastase koduvägivalla likvideerimise kohta (A/RES/58/147);
- võttes arvesse ÜRO inimõiguste ülemvoliniku eriraportöörade aruandeid naistevastase vägivalla kohta ja naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee soovitus nr 19 (11. istungjärk, 1992);
- võttes arvesse 15. septembril 1995. aastal toimunud neljandal ülemaailmsel naisteteemalisel konverentsil vastu võetud Pekingi deklaratsiooni ja tegevusplatvormi ning Euroopa Parlamendi 18. mai 2000. aasta resolutsiooni Pekingi tegevusplatvormi järelmeetmete kohta, 10. märtsi 2005. aasta resolutsiooni neljanda ülemaailmse naisteteemalise konverentsi järelmeetmete kohta – tegevusplatvorm (Peking+10)¹ ja 25. veebruari 2010. aasta resolutsiooni Pekingi tegevusplatvormi järelmeetmete kohta (Peking+15);
- võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat;
- võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 19. detsembri 2006. aasta resolutsiooni naistevastase vägivalla kõigi vormide kaotamiseks tehtavate jõupingutuste tugevdamise kohta (A/RES/61/143) ning ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone 1325 ja 1820 naiste, rahu ja

¹ ELT C 320 E, 15.12.2005, lk 247.

julgeoleku kohta;

- võttes arvesse 2008. aasta detsembris tulevase Euroopa Nõukogu konventsiooni ettevalmistamiseks moodustatud Euroopa Nõukogu naistevastase ja koduvägivalla ennetamise ja sellega võitlemise ajutise komitee tööd;
 - võttes arvesse tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu 8. märtsi 2010. aasta järeldusi vägivalla kohta;
 - võttes arvesse oma 14. detsembri 2010. aasta õigusloomega seotud resolutsiooni Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi eelnõu kohta, mis käsitleb Euroopa lähenemiskeeldu¹;
 - võttes arvesse oma 26. novembri 2009. aasta resolutsiooni naistevastase vägivalla kaotamise kohta²;
 - võttes arvesse oma 21. aprilli 2009. aasta kirjalikku deklaratsiooni kampaania „Ütle EI naistevastasele vägivallale” kohta;
 - võttes arvesse oma 24. märtsi 2009. aasta resolutsiooni naiste suguelundite moonutamise vastase võitluse kohta Euroopa Liidus³;
 - võttes arvesse naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegiat (2010–2015), mille komisjon esitas 21. septembril 2010;
 - võttes arvesse kodukorra artiklit 48;
 - võttes arvesse naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjoni raportit (A7-0065/2011),
- A. arvestades, et üksiksekkumised ei kaota soolist vägivalda, kuid infrastruktuuri-, õigus-, kohtu-, õiguskaitse-, haridus-, tervishoiualaste ja muude teenustega seotud tegevuse ühendamine võib soolist vägivalda ja selle tagajärgi märgatavalt vähendada;
- B. arvestades, et kuigi mõistele „naistevastane vägivald” ei ole rahvusvaheliselt tunnustatud määratlust, on ÜRO määratlenud selle soopõhise vägivallaaktina, mille tulemuseks on või võivad olla naiste füüsiline, seksuaalne või psühholoogiline kahjustamine või neile selliste kannatuste tekitamine, sh nimetatud vägivallaaktidega ähvardamine, vabaduse omavoliline piiramine või sundus, hoolimata sellest, kas selline akt leiab aset avalikus või eraelus⁴;
- C. arvestades, et vägivald on traumaatiline kogemus iga mehe, naise või lapse jaoks, kuid soolist vägivalda kasutavad naiste ja tütarlaste suhtes enamasti mehed ning see kajastab ja kinnistab ühtlasi meeste ja naiste vahelist ebavõrdsust ning seab ohtu vägivalla ohvrite tervise, väärikuse, turvalisuse ja iseseisvuse;

¹ Vastuvõetud tekstid, P7_TA(2010)0470.

² ELT C 285E, 21.10.2010, lk 53.

³ ELT C 117E, 6.5.2010, lk 52.

⁴ ÜRO 20. detsembri 1993. aasta deklaratsioon naistevastase vägivalla likvideerimise kohta (A/RES/48/104), artikkel 1; ÜRO 1995. aasta Pekingi tegevusplatvorm, punkt 113.

- D. arvestades, et soolise vägivalda uurimuste kohaselt on üks viiendik kuni üks neljandik kõikidest naistest Euroopas kogenud täiskasvanuna vähemalt ühe korra füüsilist vägivalda ja rohkem kui üks kümnendik on kogenud seksuaalset vägivalda, millega kaasneb füüsiline vägivald; arvestades, et uuringud näitavad ka seda, et 26% lastest ja noortest on lapsepõlves kogenud füüsilist vägivalda;
- E. arvestades, et reklaamis ja pornograafias esitatakse sageli eri tüüpi soolist vägivalda, millega tunnistatakse naistevastane vägivald mitteoluliseks ja takistatakse soolise võrdõiguslikkuse strateegiate rakendamist;
- F. arvestades, et meeste vägivald naiste vastu kujundab naiste kohta ühiskonnas – nende tervist, juurdepääsu tööle ja haridusele, integreerumist sotsiaal- ja kultuuritegevusse, majanduslikku iseseisvust, osalemist avalikus ja poliitilises elus ja otsuste tegemist ning suhteid meestega;
- G. arvestades, et paljudel juhtudel jätvavad naised nendevastaste soolise vägivalda aktide kohta kaebuse esitamata keerulistel ja erinevatel põhjustel, mille hulka kuuluvad psühholoogilised, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised tegurid, kuid neil võib puududa ka usaldus politsei, õigussüsteemi ning sotsiaal- ja tervishoiuteenistuste vastu;
- H. arvestades, et sooline vägivald, mida peamiselt kasutavad mehed naiste vastu, on struktuuriline ja laialt levinud probleem kogu Euroopas ning maailmas, ja see on nähtus, mis hõlmab mis tahes vanuses, hariduse, sissetuleku või ühiskondliku positsiooniga ohvraid ja toimepanijaid, ning on seotud võimu ebavõrdse jagunemisega naiste ja meeste vahel meie ühiskonnas;
- I. arvestades, et majanduslik stress toob tihti kaasa sagedasema, vägivaldsema ja ohtlikuma kuritarvitamise; arvestades, et uuringud on näidanud, et vägivald naiste vastu kasvab, kui mehed kogevad majanduskriisi tõttu kõrvaletõrjumist või kaotusi;
- J. arvestades, et naistevastane vägivald hõlmab suurt hulka inimõiguste rikkumisi, sealhulgas: seksuaalne kuritarvitamine, vägistamine, koduvägivald, seksuaalne väärkohtlemine ja ahistamine, prostitutsioon, naiste ja tütarlastega kauplemine, naiste seksuaal- ja reproduktiivõiguste rikkumine, naistevastane vägivald tööl, naistevastane vägivald konfliktiolukordades, naistevastane vägivald vanglates või hooldusasutustes ning paljud traditsioonidel põhinevad kahjulikud tavad; arvestades, et iga nimetatud kuritarvitamise vorm võib jätta naistele ja tüdrukutele sügavad psühholoogilised armid ning rikkuda üldiselt nende tervist, sealhulgas reproduktiiv- ja seksuaaltervist, ning mõnel juhul põhjustab nende surma;
- K. arvestades, et meeste vägivalda naiste vastu vägistamise vormis ei peeta paljudes liikmesriikides kuriteoks, mis põhjustab *ex officio* vastutuselevõtmist¹;
- L. arvestades, et võrreldavaid andmeid Euroopa Liidus toime pandava naistevastase vägivalda eri vormide kohta ei koguta korrapäraselt ning see muudab probleemi tegeliku

¹ Komisjoni 2010. aasta uuring „Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence”, lk 53.

ulatuse kindlakstegemise ja asjakohaste lahenduste leidmise keeruliseks; arvestades, et usaldusväärsete andmete kogumine on väga raske, sest naised ja mehed ei taha hirmu või häbi tõttu asjaomaseid sidusrühmi oma läbielamistest teavitada;

- M. arvestades, et Euroopa Nõukogu liikmesriikide kohta tehtud uuringute kohaselt toob naistevastane vägivald igal aastal kaasa hinnanguliselt 33 miljardi euro ulatuses kulusid¹;
- N. arvestades, et liikmesriikide eri poliitikate ja õigusaktide tõttu ei ole naised meeste vägivald eest Euroopa Liidus võrdselt kaitstud;
- O. arvestades, et Euroopa Liidul on Lissaboni lepingu kohaselt suurem pädevus kriminaalasjades tehtava õigusala koostöö, sealhulgas kriminaalmenetlusõiguse ja kriminaalõiguse ning politseikoostöö valdkonnas;
- P. arvestades, et soolise vägivald ohvriks langenud naiste arv on murettekitavalt suur;
- Q. arvestades, et emade ja rasedate ahistamine on veel üks vägivald või kuritarvitamise vorm, mille all naised kannatavad ning mis toimub peamiselt perekonnas või kooselus, samuti ühiskondlikus ja tööelus, tuues kaasa vallandamise või vabatahtlikult töölt lahkumise ning diskrimineerimise ja depressiooni;
- R. arvestades, et komisjon rõhutas oma soolise võrdõiguslikkuse strateegias aastateks 2010–2015, et sooline vägivald on üks põhiprobleem, mis tuleb lahendada tõelise soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks;
- S. arvestades, et komisjon teatas, et esitab 2011. aastal ettepaneku naistevastase vägivald vastu võitlemise strateegia kohta, kuid komisjoni 2011. aasta tööprogrammis ei ole sellele strateegiale selgesõnaliselt viidatud,
1. väljendab heameelt asjaolu üle, et komisjon võttis oma Stockholmi programmi rakendamise tegevuskavas kohustuse esitada aastatel 2011–2012 teatis, mis käsitleb naistevastase vägivald, koduvägivald ja naiste suguelundite moonutamise vastu võitlemise strateegiat, ning millele järgneb ELi tegevuskava²;
 2. teeb ettepaneku rakendada uut kõikehõlmavat soolise vägivald vastast poliitilist lähenemisviisi, mis hõlmab järgmist:
 - kriminaalõiguslik vahend soolise vägivald vastase direktiivina;
 - meetmed naistevastase vägivald vastu võitlemiseks kuue punkti raamistiku alusel (poliitika, ennetamine, kaitse, vastutuselevõtmine, abistamine ja partnerlus);
 - nõuded liikmesriikidele tagada toimepanijate karistamise vastavalt kuriteo raskusastmele;

¹ „Combating violence against women – Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member states”, Euroopa Nõukogu, 2006.

² Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala Euroopa kodanikele – Stockholmi programmi rakendamise tegevuskava (KOM(2010)171), lk 13.

- nõuded liikmesriikidele tagada nende ametnike koolitus, kes tõenäoliselt puutuvad kokku naistevastase vägivalla juhtumitega, nagu õiguskaitseorganite töötajad, sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, tervishoiutöötajad ja hädaabikeskuste töötajad, et nad oskaksid need juhtumid avastada, kindlaks teha ja asjakohaselt tegutseda, pöörates erilist tähelepanu ohvrite vajadustele ja õigustele;
- nõuded liikmesriikidele näidata üles nõuetekohast hoolsust ning registreerida ja uurida kõikide soolise vägivallaga vormidega seotud kuritegusid, et algatada kohtumenetlus;
- kavad politseiorganite ja tervishoiusektori spetsialistide konkreetsete juurdlustavade väljatöötamiseks, et tagada tõendid soolise vägivalla kohta;
- partnerluste loomine kõrgkoolidega, et pakkuda koolituskursusi soolise vägivalla kohta asjaomaste valdkondade spetsialistidele, eelkõige kohtunikele, kriminaalpolitsei töötajatele, tervishoiu- ja haridustöötajatele ning ohvrite tugiteenistuste töötajatele;
- poliitilised ettepanekud, et aidata ohvritel oma elu uuesti üles ehitada, pöörates tähelepanu ohvrite eri rühmade, nagu rahvusvähemuste hulka kuuluvate naiste konkreetsetele vajadustele, kindlustades lisaks nende turvalisuse ning taastades füüsilise ja vaimse tervise, ning meetmed, millega toetatakse teabe ja parimate tavade vahetust naistevastase vägivalla all kannatanute abistamiseks;
- tuvastamise ja diagnoosimise erimehhanismide kasutuselevõtmine haiglate erakorralise meditsiini osakondades ja esmatasandi arstiabi võrgustikus, et tagada ohvritele teenuste parem kättesaadavus ja tõhusam järelevalvesüsteem;
- nõuded liikmesriikidele tagada koostöös asjaomaste valitsusväliste organisatsioonidega varjupaigad soolise vägivalla ohvritele;
- miinimumnõuded soolise vägivalla ohvritele suunatud tugistruktuuride arvu suhtes 10 000 elaniku kohta, pidades silmas keskusi ohvrite abistamiseks eriteadmisi omavate töötajatega;
- Euroopa harta koostamine, et sätestada naistevastase vägivalla ohvritele pakutavate abiteenuste miinimumtaseme, sealhulgas õigus saada õigusabi; varjupaikade loomine, et vastata ohvrite vajadustele seoses kaitse ja ajutise peavarjuga; kiire psühholoogilise abi teenused, mis oleksid kättesaadavad ning mida spetsialistid pakuksid tasuta ja detsentraliseeritult; rahalise toetuse andmise kord, mille eesmärk on edendada ohvrite iseseisvust ning aidata neil tavaellu ja tööle tagasi pöörduda;
- miinimumstandardid, et tagada ohvritele professionaalne tugi, võimaldades konsulteerida õigusala töötajaga, sõltumata nende rollist kriminaalmenetluses;
- mehhanismid juurdepääsu lihtsustamiseks tasuta õigusabile, mis võimaldaks ohvritel kaitsta oma õigusi kogu Euroopa Liidus;
- kavad, et töötada välja metoodikasoonid ning teha uusi jõupingutusi andmete kogumiseks eesmärgiga saada võrreldavaid statistilisi andmeid soolise vägivalla, sealhulgas naiste suguelundite moonutamise kohta, et teha kindlaks probleemi ulatus ja

luua alus selle lahendamise viiside muutmiseks;

- järgmise viie aasta jooksul naistevastase vägivallaga võitlemise Euroopa aasta väljakuulutamise, et suurendada Euroopa kodanike teadlikkust;
 - nõuded komisjonile ja liikmesriikidele võtta asjakohaseid ennetavaid meetmeid, sh korraldada teadlikkuse suurendamise kampaaniaid, vajadusel koostöös valitsusväliste organisatsioonidega;
 - palgakokkuleppeid käsitlevate meetmete rakendamine ning tõhusam koostöö tööandjate, ametiühingute ja ettevõtjate ning nende juhtorganite vahel, et anda ohvritele asjakohast teavet nende tööalaste õiguste kohta;
 - selliste kohtute arvu suurendamine, mis tegelevad spetsiaalselt soolise vägivallaga; täiendavate soolist vägivalda käsitlevate vahendite ja koolitusmaterjalide tagamine kohtunikele, prokuröridele ja juristidele; õiguskaitseorganite vastavate eriuksuste tõhustamine, suurendades töötajate arvu ning parandades koolituse ja varustuse taset;
3. nõuab tungivalt, et liikmesriigid tunnistaksid eeskätt abielusuhtes ja mitteametlikus lähisuhtes ilmneva ja/või meessoost sugulase poolt tarvitatud seksuaalse vägivalla ning vägistamise kuriteoks juhul, kui ohver ei andnud oma nõusolekut, ja tagaksid selliste kuritegude sooritajate automaatse vastutuselevõtmise, samuti lükkaksid tagasi kõik väited viidetega kultuuri, traditsioonide või usuga seonduvatele tavadele kui leevendavale asjaolule naistevastase vägivalla juhtumite, sealhulgas nn aukuritegude ja naiste suguelundite moonutamise puhul;
 4. tunnistab, et naistevastane vägivald on üks kõige tõsisem soopõhine inimõiguste rikkumise vorm ning koduvägivald – teiste ohvrite suhtes, nagu lapsed, mehed ja eakad – on samuti varjatud nähtus, millele tuleb tähelepanu pöörata, kuna see mõjutab väga paljusid peresid;
 5. rõhutab, et kokkupuutel füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise vägivallaga ning vanemate- või teiste pereliikmete vahelisel kuritarvitamisel on lastele tõsine mõju;
 6. nõuab, et liikmesriigid tötaksid mis tahes vägivalla lapstunnistajate jaoks välja vanusele vastava psühholoogilise nõustamise, mis on spetsiaalselt suunatud sellele, et aidata lastel traumaatilise kogemusega toime tulla, võttes sealjuures arvesse lapse parimaid huve;
 7. rõhutab, et naissoost sisserändajad, eelkõige ebaseaduslikud naissoost sisserändajad ja naissoost varjupaigataotlejad, on soolise vägivalla suhtes eriti haavatavad;
 8. rõhutab, kui oluline on tagada asjakohane väljaõpe kõikidele, kes töötavad soolise vägivalla ohvriks langenud naistega, eriti nendele, kes esindavad kohtusüsteemi ja õiguskaitseorganeid, eelkõige politseitöötajad, kohtunikud, sotsiaal- ja tervishoiutöötajad;
 9. palub Euroopa Komisjonil kõiki olemasolevaid teadmisi kasutades arendada välja ja tagada iga-aastane statistika soolise vägivalla kohta, muu hulgas liikmesriikide andmetel põhinevad arvnäitajad selle kohta, kui palju naisi tapetakse aastas nende partneri või endise partneri poolt;

10. rõhutab, et tulevane teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse kaheksas raamprogramm peaks multidistsiplinaarse uurimisvaldkonnana hõlmama ka laste, noorte ja naiste vastast vägivalda ning soolist ja seksuaalset vägivalda üldisemal tasandil;
11. palub komisjonil kaaluda naistevastase vägivalla vaatluskeskuse rajamist, tuginedes teadetele kohtuasjadest, mis on seotud naistevastase vägivallaga;
12. kutsub komisjoni üles jätkama jõupingutusi, et võidelda soolise vägivalla vastu ühenduse programmidega, pidades silmas eelkõige Daphne programmi, mis on juba aidanud kaasa võitlusele naistevastase vägivalla vastu;
13. märgib, et Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet korraldab valikuuringu kõigi liikmesriikide naiste vägivallakogemuse kohta, ning palub uuringus keskenduda vastukajale, mille osaliseks naised saavad erinevate asutuste ja tugiteenuste poole pöördudes, et esitada kaebus vägivalla kohta;
14. nõuab tungivalt, et liikmesriigid tooksid oma riiklikus statistikas selgelt välja soolise vägivalla ulatuse ja võtaksid meetmeid, et tagada andmete kogumine soolise vägivalla, muu hulgas ohvrite soo, toimepanijate soo, nendevahelise suhte, vanuse, sündmuskoha ja vigastuste kohta;
15. palub, et komisjon esitaks uuringu naistevastase vägivalla rahalise mõju kohta, lähtudes metoodikast, mis võimaldab rahaliselt hinnata niisuguse vägivallavormi mõju tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesüsteemile ning tööturule;
16. kutsub ELi Põhiõiguste Ametit ja Soolise Võrdõiguslikkuse Instituuti üles teostama uuringut vägivalla püsivuse kohta teismeliste suhetes ja selle mõju kohta nende heaolule;
17. märgib, et jälitamine, mille ohvritest 87% on naised, põhjustab psühholoogilist traumat ja tugevat emotsionaalset stressi ning seega tuleks jälitamist pidada naistevastase vägivalla vormiks ja käsitleda kõikide liikmesriikide õigusraamistikus;
18. märgib, et traditsioonidel põhinevad kahjulikud tavad, nagu naiste suguelundite moonutamine ja nn aumõrvad on ülimalt kontekstipõhised naistevastase vägivalla vormid, ning nõuab seega tungivalt, et komisjon pööraks naistevastase vägivalla vastase võitluse strateegias traditsioonidel põhinevatele kahjulikele tavadele erilist tähelepanu;
19. tunnistab tõsist probleemi seoses prostitutsiooniga, sealhulgas lasteprostitutsiooniga Euroopa Liidus, ning palub täiendavalt uurida asjaomase liikmesriigi õigusraamistiku ning prostitutsiooni vormi ja ulatuse omavahelist seost; juhib tähelepanu murettekitavale asjaolule, et inimkaubandus ELi riikidesse ja ELi siseselt on kasvanud (see tähendab eeskätt naiste ja lastega kauplemist) ning nõuab tungivalt, et liikmesriigid võtaksid karme meetmeid selle ebaseadusliku tegevuse vastu võitlemiseks;
20. palub liikmesriikidel tunnistada tõsist probleemi seoses asendusemadusega, mis seisneb naise keha ja reproduktiivorganite ärakasutamises;
21. rõhutab, et nii naised kui ka lapsed langevad ühesuguse ärakasutamise ohvriks ja mõlemaid võib pidada kaubaks uuel rahvusvahelisel reproduktiivturul, lisaks suurendab

selline uus nähtus nagu asendusemadus naiste ja lastega kaubitsemist ja ebaseaduslikku piiriülest lapsendamist;

22. märgib, et koduvägivald on osutunud raseduse katkemise, surnult sündide ja ema surmaga lõppenud sünnituste üheks peamiseks põhjuseks ning palub komisjonil pöörata rohkem tähelepanu rasedate vastasele vägivaldale, kuna selline vägivald kahjustab rohkem kui ühte inimest;
23. juhib tähelepanu sellele, et kodanikuühiskond, eelkõige valitsusvälised organisatsioonid, naiste ühendused ja muud vägivalda ohvreid toetavad avalikud ja eraõiguslikud vabatahtlikud organisatsioonid pakuvad väga vajalikku teenust, eeskätt abistades naissoost vägivaldaohvreid, kes soovivad lõpetada vaikumist, millesse vägivald neid on sundinud, ning liikmesriigid peaksid neid toetama;
24. kordab, et on vaja töötada nii ohvrite kui ka kurjategijatega, et suurendada viimaste teadlikkust ja aidata muuta stereotüüpe ning ühiskonnas valitsevaid uskumusi, mis aitavad kinnistada tingimusi, mis seda tüüpi vägivalda esile kutsuvad, ning selle aktsepteerimist;
25. kutsub liikmesriike üles looma naiste jaoks varjupaikasad, et võimaldada neil elada iseseisvat elu ilma vägivalda ja vaesusega, ning tagama, et varjupaigad pakuvad spetsialistide teenuseid, ravi, õigusabi, psühholoogilist ja teraapilist nõustamist, õiguslast tuge kohtumenetluse ajal, toetust vägivalda kogunud lastele jne;
26. rõhutab, et liikmesriigid peaksid naistevastase vägivalda ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks eraldama piisavalt vahendeid, kasutades selleks muu hulgas struktuurifonde;
27. rõhutab, kui oluline on, et liikmesriigid ning piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused võtaksid meetmeid, et aidata soolise vägivalda all kannatanud naistel tööturule naasta, kasutades selleks niisuguseid vahendeid nagu Euroopa Sotsiaalfond ja programm „Progress“;
28. palub ELil ja liikmesriikidel töötada välja õigusraamistik, mis tagab naissoost sissereändajatele õiguse omada isiklikku passi ja elamisluba ning võimaldab kohaldada kriminaalvastutust isikute suhtes, kes neilt dokumendid ära võtavad;
29. kordab oma seisukohta, et Euroopa Liit peaks Lissaboni lepinguga sätestatud uue õigusraamistiku alusel ühinema naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist käsitleva konventsiooni ja selle fakultatiivse protokolliga¹;
30. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tegelema naistevastase vägivalda ning inimõiguste rikkumise soolise mõõtmega rahvusvahelisel tasandil, eelkõige kehtivate ja läbirääkimiste järgus olevate kahepoolsete assotsieerimis- ja rahvusvaheliste kaubanduslepingute raames;
31. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule ja komisjonile.

¹ P6_TA(2010)0037, lõige 12.

SELETUSKIRI

1. Taust

Vägivald naiste suhtes on probleemiks nii rahvusvahelisel kui ka Euroopa tasandil¹. Hoolimata sellest, et naiste suhtes toime pandavale vägivallale on tähelepanu pööratud juba aastakümneid, ei ole maailma ühiskonnal õnnestunud seda äärmiselt hävitavat kuritegevuse vormi peatada. Valus on pealt vaadata, kuidas me pole siiani suutnud naisi vägivalla eest kaitsta. Tegemist on problemaatikaga, mis hõlmab ühelt poolt iga üksiku kuriteoohvri puutumatus kaitset, hõlmates samas ka selliste oluliste ühiste ühiskonnahuvide kaitsmist nagu vabadus ja demokraatia. Euroopa Liit peab seetõttu võtma vastutuse ning kehtestama vägivalla peatamiseks vajalikud õigusaktid.

Raportöör on käesolevasse strateegiaraportisse koondanud hulga meetmeid, mis on hädavajalikud, et tagada Euroopa naistele inimväärne elu.

Euroopa Parlament on varem koostanud resolutsiooni naistevastase vägivalla kohta². Seoses sellega juhtis parlament tähelepanu sellele, et naiste suhtes mis tahes vägivalla vormi vastu võitlemise jaoks on vajalik kõikehõlmav õigusakt. Parlament tõi esile ka selle, et soolise vägivalla kaotamine on võimalik, kuid see nõuab pikaajalist panustamist väga mitmesugustes valdkondades. Nõudeid tuleb esitada mitmesugustele poliitilistele, sotsiaalsetele ja õiguslastele meetmetele.

Komisjon on teinud selle kohta mitmeid olulisi põhimõttelisi otsuseid, eriti seoses uue soolise võrdõiguslikkuse strateegia (2010–2015) väljatöötamisega. Tegevuskavas märgitakse, et sooline vägivald on üks kesksetest lahendamist vajavatest probleemidest tõelise soolise võrdõiguslikkuse saavutamisel³. Komisjon on samuti teatanud, et 2011. aastal esitab ta ettepaneku soolise vägivalla vastu võitlemise strateegilise kava kohta.

Käesolev raport on Euroopa Parlamendi algatusraport.

1.1. Rahvusvaheline õiguslik alus

Sooline vägivald kujutab endast põhivabaduse ja -õiguste ning ka turvalisuse ja inimväarikusega seotud õiguste rikkumist. Seepärast on probleemile tähelepanu pööratud rahvusvahelisel tasandil. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni neljandal naistekonverentsil Pekingis 1995. aastal võeti vastu tegevusplatvorm, milles pööratakse tähelepanu naistevastasele vägivallale⁴. Dokumendis öeldakse, et kogu maailma ühiskonna jaoks on naistevastase vägivalla ennetamine ning kaotamine oluline strateegiline eesmärk. Dokumendis esitatakse erinevate riikide valitsustele selged nõudmised vägivallavastaseks võitluseks vajalike õigusaktide ülevõtmiseks ning jõustamiseks. Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on kirjutanud alla ÜRO tegevusplatvormile. Pekingis välja töötatud tegevusplatvormi on ÜRO

¹ Vähemalt 20% Euroopa naistest on kogenud vägivalda lähisuhetes, see on üks tavalisemaid naiste surmade põhjuseid.

² P7_TA (2009) 0098, resolutsioon naistevastase vägivalla kaotamise kohta.

³ KOM(2010), võrdõiguslikkuse strateegia 2010–2015, lk 4.

⁴ ÜRO neljas ülemaailmne naisteteemaline konverents, Peking 1995.

Peaassamblee hiljem kinnitanud mitme järelmeetmega¹. ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu (ECOSOC) seab oma 2013. aasta kohtumisel oluliseks prioriteediks naiste ja tütarlaste vastase vägivalla kaotamise².

Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta on üks ÜRO olulisematest naisõiguste alastest dokumentidest. Konventsioon esitab liikmesriikidele nõudmised tagamaks naiste õigused ja vabadus mitmetes valdkondades. Mõningad neist valdkondadest on asjakohased ka naistevastase vägivalla problemaatika suhtes, nt elukaaslase valimise õigus³. On oluline, et ka Euroopa Liit allkirjastaks konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta.

Riikidel on nüüd hoolsuskohustusest tulenevalt õigus sekkuda ka juhul, kui üksikisikud on kaaskodanike suhtes vägivaldsed. Kohustus kehtib nii kuriteo ennetamisel kui ka vägivalla akti sekkumisel. Hoolsuskohustuse tõi esile Euroopa Kohtu kohtuasi *Opuz vs. Türgi*, mille puhul kohus näitas oma põhjendusega, et suhtub naistevastasesse vägivalda kui diskrimineerimisvormi, mis on vastuolus Euroopa konventsiooniga⁴. Ka muud rahvusvahelised õigusaktid on asjakohased⁵.

Euroopa Kohus on viimastel aastatel selgelt näidanud, et on võimalik esitada nõudmisi mis tahes riigi seadusandlusele, et see ka tegelikult kaitseks inimeste õigust teha seksuaalvaldkonnas ise otsuseid. Kohus on rõhutanud, et mis tahes vastu teise poole tahtmist toime pandud seksuaalne toiming kuulub kohtulikule lahendamisele vastavalt õigusaktidele⁶.

Ka Euroopa Nõukogu on teinud mitmeid olulisi algatusi kaitsmaks naisi vägivalla eest. Praegu käib töö uue naiste suhtes toime pandava ja perevägivalla vastase ennetusega tegeleva konventsiooniga⁷.

1.2. Õiguslik alus

Sooline võrdõiguslikkus on üks olulisemaid aluspõhimõtteid Euroopa Liidu jaoks. Austus inimõiguste vastu on Euroopa Liidu lepingus kesksel kohal ning põhiõiguste harta kohaselt peab Euroopa ühiskonda iseloomustama naiste ja meeste vaheline võrdsus⁸.

Lissaboni lepinguga sätestatu alusel on Euroopa Liidul võimalus kehtestada ühised sätted kriminaalõiguse valdkonnas. Euroopa Liidul on juba varasemast olemas liikmesriikide kriminaalõiguse alaste õigusaktide lähendamise pädevus ühtlustamise eesmärgiga hõlmatud

¹ Ülevaade Pekingi deklaratsiooni ja tegevusplatvormi rakendamise kohta viie aasta jooksul, 2000. Ülevaade kümne aasta kohta, 2005. Ülevaade 15 aasta kohta, 2010; ÜRO resolutsioon 63/155. „Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women” (Naistevastase vägivalla kaotamise eesmärgil tehtud jõupingutuste suurendamine), ÜRO peasekretäri aruanne.

² ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu (ECOSOC), resolutsioon 2009/15.

³ Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, artikkel 16.

⁴ Kohtuasi *Opuz vs. Turkey* (2009).

⁵ ÜRO piinamisvastane konventsioon, artikkel 1, ning ÜRO konventsioon kuriteoohvrite kohta, eelkõige selle lisa lõige 1, kus määratletakse mõiste „ohver”.

⁶ Kohtuasi *M.C. vs. Bulgaaria* (nr 39272/98).

⁷ Euroopa Nõukogu dokument 12013 (2009); CAHVIO (2010) 17, naistevastase ja koduse vägivalla ennetamist ja selle vastu võitlemist käsitleva konventsiooni kolmas eelnõu.

⁸ ELi lepingu artikkel 2; Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 23 naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta.

valdkondades¹. Lisaks on Euroopa Liidul õigus kehtestada miinimumeeskirjad, näiteks kuriteokoosseisu ja karistuste määramine raskete kuritegude puhul, millel on kuriteo olemuse või tagajärgede tõttu piiriülene iseloom. Nimetatud pädevus on kehtiv ka juhul, kui on väga suur vajadus võidelda kuritegevuse vastu ühistel alustel². Lepingu tekstis nimetatakse eelkõige inimkaubandust ning naiste ja laste seksuaalset ärakasutamist.

Politseikoostöös ja kriminaalkaristuse küsimusi käsitlevas muus õigusalasest koostööst, millel on piiriülene mõõde, on parlamendil ning nõukogul võimalik kindlaks määrata ühine õigusnorm. Sellised ühised reeglid võivad hõlmata ka kuriteoohvri õigusi³.

Euroopa Liidu Nõukogu on vastu võtnud vabadusele, turvalisusele ja õigusele kui poliitikavaldkondadele keskenduva niinimetatud Stockholmi programmi⁴. Stockholmi programm sisaldab endas nõuet komisjoni ja liikmesriikide suhtes, et nad kehtestaksid karistusalsed õigusaktid või muud kuriteoohvri kaitsmiseks vajalikud tugimeetmed⁵.

Viimase aasta jooksul on esitatud ettepanek võtta vastu direktiiv Euroopa lähenemiskeelu kohta⁶. Selle direktiivi eesmärk on kaitsta üksikisikuid, kes elavad tõsisel ohul, et konkreetne üksikisik rikub nende suhtes eraelu puutumatusel õigust, isegi siis, kui nad vahetavad elukohta Euroopa piires. Sellest saab oluline õigusakt vägivalla ja tagakiusamise eest põgenevate naiste kaitsmise heaks tehtavas töös.

2. Sooline vägivald

2.1. Mis on sooline vägivald?

Naistevastane vägivald on ajalooliselt ja struktuuraalselt tingitud ning tabab naisi nii individuaalselt kui ka kollektiivselt⁷. ÜRO kohaselt on vägivald „mis tahes sooline vägivallaakt, mille tulemuseks on või võivad olla naiste füüsiline, seksuaalne või psühholoogiline kahjustamine või neile selliste kannatuste tekitamine, sh nimetatud vägivallaaktidega ähvardamine, vabaduse omavoliline piiramine või sundus vaatamata sellele, kas see toimub kodus või ühiskonnas”⁸. Soolise vägivalla probleemne valdkond ei ole seega seotud mitte ainult vägivallaga kuriteo mõistes. Siinkohal on pigem tegemist hulga erinevate kuriteo vormidega, mis on suunatud naiste pihta just sel põhjusel, et nad on naised⁹. Tegemist on väärtteovormiga, mis aitab kaasa naiste survestamisele nii üksikisiku kui ka grupina. Naiste suhtes toime pandav vägivald on sageli ka seksuaalse iseloomuga.

¹ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõige 2; Euroopa Kohtu kohtuasi C-176/03, komisjon vs. nõukogu, EKL 2005, lk I-7879.

² Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõige 1.

³ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 82 lõike 2 punkt c.

⁴ Stockholmi programm 17024/09, mille võttis Euroopa Ülemkogu vastu 10 ja 11. detsembril 2009 aset leidnud kohtumisel.

⁵ Stockholmi programm 17024/09, mille võttis Euroopa Ülemkogu vastu 10. ja 11. detsembril 2009 aset leidnud kohtumisel, punkt 2.3, eelkõige punkt 2.3.4.

⁶ Euroopa lähenemiskeeld, 2010/C69/02.

⁷ ÜRO, Pekingi tegevusplatvorm (1995), punkt 118: „Naistevastane vägivald on häälve, mis tuleneb sellest, et võim on olnud ajalooliselt naiste ja meeste vahel ebavõrdses jaotuses, nii et mehed on hakanud naiste üle domineerima ning neid diskrimineerima, mille tõttu pole naised saanud teha täisväärtuslikke edusamme.”

⁸ ÜRO Pekingi tegevusplatvorm (1995), punkt 113.

⁹ Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist käsitleva konventsiooni komitee põhisoovitused, nr 19.

Soolise vägivalda puhul on tegemist õigusterikkumisega vägivalda eri vormide kaudu – vägivald lähisuhetes, seksuaalväärteod, inimkaubandus, sundabielud, suguelundite moonutamine ning muud eraelu puutumatused vastased õigusrikkumised, mis pannakse toime eriti just naiste ja tütarlaste suhtes. Ka muud naiste vabaduse ja õiguste alased rikkumised võivad põhjustada naise füüsilisele ja vaimsele tervisele tohutuid tagajärgi. See käib eriti naiste reproduktiivõiguste rikkumise kohta¹. On väga oluline, et iga tegevus kõnealuses valdkonnas teostataks, omades kontekstist terviklikku arusaama.

2.2. Sooline vägivald kui ühiskonna probleem

Soolise vägivalda tulemusel saab inimese füüsiline ja vaimne tervis tõsiselt kahjustada. Ühiskonnale tähendab see suuri kulutusi nii sotsiaalsete probleemide kui ka õiguslaste ning tervishoiukulude näol. Vastavalt arvestustele võivad soolise vägivaldaga seonduvad ühiskonna kulutused tervishoiu-, õigus- ja sotsiaalteenuste valdkonnas ulatuda hinnanguliselt kõigis ELi liikmesriikides kokku kuni 2 miljoni euroni tunnis². Lisaks hõlmab sooline vägivald endas ka tõsist demokraatiaprobleemi. Juba naiste kogetav kaitsetuse tunne vägivalda suhtes piirab nende võimalusi ühiskonna- ja tööelust osa võtta. Vägivalla kasutamine kahjustab naisi, kuid vägivald kahjustab ka nende perekondi. Pereelu kaotab oma funktsiooni pakkuda inimestele turvatunnet. Kodus vägivalda kogevatest lastest saavad kaudsed vägivalda ohvrid. Eurobaromeetri uuringu 344 kohaselt peaks 87% vastanute arvates Euroopa Liit osalema lähisuhete vägivalda vastases töös.

3. Vajadus õiguskaitse järele

3.1. Vägivald lähisuhetes

On ülioluline, et naiste väärkuse kaitseks loodaks ulatuslik ning järjepidev seadusandlus. Lähisuhetes aset leidev vägivald pole eraasi ning sellesse ei saa suhtuda kui partneritevahelisse küsimusse. Lähisuhete vägivalda tõttu kohtumenetluse algatamine peaks saama õigusasutuste jaoks esmatähtsaks.

Väga tähtis on see, et Euroopa Liidu õigusaktides pöörataks tähelepanu sellele kaitsetusele, mida tunnevad koduse vägivalda all elavad naised ja lapsed. Vägivald toob endaga tihti kaasa selle, et need naised elavad pideva kontrolli all ning nad isoleeritakse muust maailmast. Pidevate ähvarduste ja ahistamise tagajärjel väheneb nende eneseaustus ning nad võivad hakata arvama, et nad pole midagi väärt. Kodust vägivalda kogunud naiste jaoks on riigiasutustele selliste kuritegude kohta kaebuse esitamine keeruline. Nende jaoks võib olla problemaatiline ka oma abivajadusest rääkida. Tihti sunnivad ahistajad, sugulased ja teised naisi oma süüdistusavaldust tagasi võtma. Naistel võib oma vägivaldsete ahistajate suhtes olla tugevaid tundesidemeid, mistõttu võivad nad olla hävitava manipuleerimise suhtes väga haavatavad. On tavaline, et vägivalda all kannatavad naised satuvad majanduslikesse raskustesse, kaotavad oma laste hooldusõiguse või jäävad ilma eluasemest.

3.2. Eriti kaitsetud rühmad

Lähisuhete vägivaldast tulenev kaitsetus muudab teatavad eriti kaitsetud rühmad veelgi

¹ P7_TA-PROV(2010)0037, „Peking +15” – ÜRO soolise võrdõigluslikkuse tegevusprogramm, punktid 9–10.

² Psytel (2006), projekt Daphne koduvägivalda maksumuse kohta Euroopas.

abitumaks. Tegemist võib olla muu etnilise päritoluga või nn paberiteta naistega. Eakate inimeste ja füüsilise või vaimse puudega elanikkonnarühmade puhul on enesekaitse ja oma huvide kaitse probleemid väga suured. Nende elanikkonnarühmade jaoks muutub hävitava iseloomuga elutingimustest pääsemise keerukus eriti tunnetatavaks. See kehtib eriti hooldekodudes elavate inimeste kohta.

Homo-, bi- või transseksuaalsed inimesed võivad kokku puutuda muude sotsiaalse häbivääristamise vormidega, mis võivad neid takistada vägivalla kohta kaebust esitamast.

Muud rühmad, kellel on tõsiseid probleeme oma eraelu puutumatus kaitsmisega, on sõltuvusprobleemidega naised ja kodutud.

3.3. Seksuaalvägivald

Euroopa õigustraditsioonide üks põhialus on, et kõigil inimestel on õigus isiklikule tegutsemisvabadusele. Seepärast on põhjendatud nõue, et seksuaalsuhte mis tahes vormi eelduseks on nõusolek. See oluline õigusala põhiolemuse peab kehtima, olenemata kõnealuste osapoolte suhtest. Abielu või muud sarnased presuhted ei tohi muutuda puutumatuks valdkonnaks, kus naiste ja laste kehad muutuvad seksuaalselt kättesaadavaks. Samuti peab töökoht olema keskkond, kus naised võivad end tunda oma puutumatus suhtes turvaliselt ning kus neid ei survestata sobimatult.

Seksuaalvägivald mõjutab naisi väga hävitaval viisil. Seksuaalvägivalda võib vaadelda osana võimukorraldusest, mille kaudu keelatakse naistel seksuaalse puutumatus ja isikliku valiku õigus. Naiste õiguste rikkumist mõjutavad ühiskonnad, kus sugudel on erinev tähtsus. Seksuaalne vägivallaakt keha suhtes kannab seetõttu ahistatava jaoks alati erilist tähendust.¹ Tegemist on ahistatava jaoks alavääristava vägivallavormiga.

Komisjon on Lissaboni lepingu uutele sätetele tuginedes teinud ettepaneku võtta vastu direktiiv laste seksuaalse kuritarvitamise kohta².

3.4. Naiste suguelundite moonutamine ja sundabielud

Naiste suhtes pannakse toime ka muid soopõhiseid vägivallaakte teiste vabadusega seotud õigusala rikkumiste kaudu. Suguelundite moonutamine on üks oluline valdkond, kus naiste füüsiline ja vaimne väärikus nõuab tugevat õigusala kaitset. Naiste tervisele tõsiseid vigastusi tekitavad tegusid ei saa vaid kultuuri eripärade tõttu seaduspäraseks tunnistada. Suguelundite moonutamise ebaseaduslikuks kuulutamine on oluline meede noorte inimeste kaitse alases töös³. Suguelundite moonutamine kujutab endast väga tõsist vägivallavormi, millele Euroopa Parlament on oma töös olulist tähelepanu pööranud⁴. Kõnealuste operatsioonide puhul on tegemist sellise tegevusega, mille puhul ei tohiks arvesse võtta üksikisikupõhist iseotsustamisõigust, mida väljendatakse nõusoleku andmisega. Tugeva kultuurimõju all elavatel naistel puuduvad tegelikult võimalused taolisest nõustumisest

¹ K. Berglund „Gender and harm“ (Naised ja nende kahjustamine), *Scandinavian Studies in Law*, lk 12–27.

² KOM (2010) 0094, ettepanek võtta vastu direktiiv, milles käsitletakse laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja millega tunnistatakse kehtetuks raamotsus 2004/68/JSK.

³ ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 24 lõige 3.

⁴ P6_TA (2009) 0161, resolutsioon naiste suguelundite moonutamise vastase võitluse kohta Euroopa Liidus; „Harmful traditional practices“ (Kahjustavad traditsioonilised tavad), Daphne brošüür 2008.

keelduda. Seetõttu on väga oluline, et naisi kaitstaks suguelundite moonutamise eest.

Sundabielud on veel üks soopõhine vägivallavorm, mis kujutab endast tõsist üksikisiku vabaduse ja eneseotsustusõiguse rikkumist. On oluline, et noori naisi kaitstaks taoliste sunnitud suhete eest¹. Selles kontekstis räägitakse tihti auküsimustega seotud vägivallast.

3.5. Inimkaubandus ja prostitutsioon

Inimkaubandus, eriti seksuaalsetel eesmärkidel, on Euroopas suur probleem. Inimkaubandus on vägivaldne ja alandav tegevus, kus prostitueerimisele sunnitud indiviide kasutatakse hoolimatult ära. Tihti satuvad inimkaubanduse ohvriteks väga noored inimesed, kelle elud seeläbi hävitatakse. Inimkaubandusalane tegevus lõikab kasu Euroopas valitsevast majanduslikust ebavõrdsusest ja sotsiaalprobleemidest tingitud lõhedest. Inimkaubandus on piiriülene kuritegevus, mida Euroopa Liit peab oma prioriteetseks valdkonnaks. Komisjoni ettepanekut võtta vastu direktiiv menetletakse praegu parlamendis ja nõukogus².

4. Kriminaalõigus ja muud meetmed

4.1. Riiklik süüdistus

On olemas tugevaid ajendeid riikliku süüdistuse põhjendatuse kohta mis tahes soolise vägivalda puhul. Kuriteoohvrite huve tuleb kaitsta, lastes õigusorganitel – politseil või prokuröriil – langetada lõplik otsus vägivallaaktis kahtlustatavale süüdistuse esitamise põhjendatuse kohta. Sarnaselt lähisuhete vägivallaga survestatakse tihti naist oma süüdistusavaldus tagasi võtma. Sellise iseloomuga puutumatus õiguse rikkumise puhul on aga kurjategijate vastutuselevõtmine ühiskonna huvides.

4.2. Õigusnõustaja

Kohtumenetluse puhul esindab prokurör hageja huve. Kuriteoohvril on aga sageli tarvis ka isiklikku õigusnõustajat³. Kui kuriteoohvril on võimalus kasutada õigusnõustaja abi, muutub nende huvide kaitsmine tõhusamaks⁴. Kuriteoohver peaks seetõttu saama õiguslast abi isikliku õigusnõustaja näol, ka juhul, kui ta on vaid tunnistaja rollis. Naise jaoks muutuvad seeläbi kohtumenetluse käigus kohtuküsitluste ja muude sarnaste toimingute läbiviimine turvalisemaks. Samuti suudetakse seeläbi tagada, et ohvrile ei esitata asjakohatuid küsimusi ning et nende kirjeldusi läbielatu kohta valgustatakse piisavalt kohtumenetluse käigus. Nii nagu süüdistatav võib kasutada advokaadi abi, on ka ohvril vajadus kellegi järele, kes teda aitaks⁵. Tegemist võib olla abiga asjakohastele küsimustele vastamises ning teabe vahendamises kohtumenetluse käigu kohta.

¹ Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist käsitleva konventsiooni artikli 17 lõige 2.

² KOM(2010)95, ettepanek võtta vastu direktiiv, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning ohvrite kaitset ja millega tunnistatakse kehtetuks raamotsus 2002/629/JSK.

³ Vastavalt nõukogu raamotsusele 2001/220/JSK on riigid kohustatud kuriteoohvreid nõustama, artikkel 6 ja artikli 4 punkti f alapunkt iii. Vastavalt komisjoni aruandele SEK (2009)476 on liikmesriikidepoolne nõustamise läbiviimine olnud ebapiisav.

⁴ Vastavalt nõukogu raamotsusele 2001/220/JSK on kuriteoohvril õigus õigusnõustajale, kui ta saab kohtuasjas osaleda menetluspoolena, artikkel 6 ja artikli 4 punkti f alapunkt ii; vastavalt komisjoni aruandele (SEK (2009)476) on enamik liikmesriikidest nimetatud sätte rakendanud.

⁵ Nõukogu resolutsioon 2009/C, 295/01, meede C.

4.3. Asutuste kasvav teadlikkus

Ometigi ei ole kriminaalõigustiku kehtestamine või parandamine naiste kaitse tagamiseks piisav, ka kurjategijate vastutusele võtmine peab muutuma tõhusamaks¹. Sotsiaalasutuste ja muude selliste asutuste aktiivse ja ennetava töö kaudu peab ühiskond sellised vägivallavormid avastama varajases etapis. Paljud naistevastase vägivallaga seotud kuriteo juhtumid lõpetatakse uurimisasutuste poolt varases etapis. Teadmised soolise vägivalla mehhanismide kohta peavad õigusorganite, politsei ja sotsiaalteenuste puhul paranema.

Ka kohtuorganid peavad hakkama rohkem tähelepanu pöörama sellele, mida tähendab naise jaoks seksuaalvägivald ning kuidas vältida ohvri kannatuste suurendamist kohtumenetluse käigus. Kui kuriteoohver saab protsessi käigus vajalikku tuge, hõlbustab see ka kohtuorganite tööd.

4.4. Tõhus kriminaalmenetlus

Stockholmi programmi raames on Euroopa politseiorganite koolitamine üks peamine valdkond, mis vajab toetust. Politsei on esimene õigusosalase jõustamise instants, kuhu vägivallaohvriks langenud naised pöörduvad. Võimalik on välja töötada politseiorganite uurimistöö aluseks olev juhendmaterjal, mis hõlmab võimalikke asjakohaseid küsimusi korduva vägivalla probleemi uurimiseks. Koduse vägivalla kahtluse puhul tuleb samuti uurida, kas taolist vägivalda on ka varem esinenud.

Seksuaalvägivalla kahtluse korral on oluline, et kuriteoohvreid vaatavad läbi meditsiinitöötajad, kes suudavad tagada kohtumenetluse jaoks vajalikud asitõendid. Kogemused konkreetsete asitõendite tagamist käsitlevate juhendite väljatöötamisel ja rakendamisel on olnud head². Erijuhendite abil tagatakse asitõendite kindlustamine asjakohasel moel. Sellisel viisil muutub politseiorganite uurimistöö ning kohtuprotsess nii kuriteo sooritaja kui ka kuriteo ohvri jaoks õiguskindlamaks³. Läbivaatust käsitlevate põhjalike ettekirjutuste ja ohvri ülekuulamise abil on võimalik kuriteoohvrit säästa asjatust koormamisest.

4.5. Varjupaigad kuriteoohvritele

Mittetulunduslike varjupaikade tuge pakkuv töö vägivalla all kannatanud naiste kaitsmisel on olnud väga tõhus, kuid tegevus on olnud ebapiisav ning vastutust ei saa panna vaid vabatahtlike õlule. Liikmesriigid peavad viima varjupaigalase tegevuse põhivajadusi rahuldavale tasemele. Eesmärk võiks olla vähemalt ühe kuriteoohvrite varjupaiga asutamine 10 000 elaniku kohta. Varjupaikade asutamise juures on olulise tähtsusega naistevastase vägivalla alaste vajalike teadmiste ja kogemustega personali olemasolu⁴. Selline

¹ Stockholmi programm 17024/09, vastu võetud Euroopa Ülemkogu 10. ja 11. detsembril 2009 aset leidnud kohtumisel; nõukogu raamotsus 2001/220/JSK ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses, lõiked 6, 8, 10 ja 11.

² Üheks näiteks on seksuaalvägivalla puhul proovide võtu ja tõendusmaterjali kindlustamise kohta käiv juhendmaterjal, mille on välja töötanud Rootsis Uppsala Ülikooli juures tegutsev riiklik naiste tugikeskus Nationellt Centrum för Kvinnofrid.

³ Stockholmi programmis, 17024/09, on esile toodud ka meetmed kuriteos kahtlustatavate ja süüdistavate suhtes õiguskindluse suurendamiseks, vastu võetud Euroopa Ülemkogu 10. ja 11. detsembril 2009. aastal aset leidnud kohtumisel.

⁴ Nõukogu raamotsus ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses, 2001/220/JSK, artikkel 13.

kuriteoohvritele suunatud abi peaks suutma pakkuda ka kaitstud eluaset ning õigusosalast ja psühholoogilist abi. Varjupaiga personal peab olema ka vajaduse korral politsei ülekuulamistel või kohtumenetluse ajal ohvri tugiisikuks¹.

4.6. Hädaabinumber

Üks konkreetne võimalik rakendusmeede on soolise vägivalla hädaabinumbri kasutuselevõtt liikmesriikides. Sellel numbril võivad vägivalla alla sattunud naised kohese abi saamiseks helistada. Hädaabikeskuses töötav personal vajab eriväljaõpet, et tuvastada soolise vägivalla ohvrid ja pakkuda neile tuge. Personalil peavad olema selged tööjuhised selle kohta, milliseid küsimusi peavad nad soolise vägivalla kahtluse korral esitama. Liikmesriigid peavad võimaldama hõlpsa juurdepääsu – eelkõige interneti vahendusel – teabele selle kohta, millist abi on vägivalla all kannatanud naistel võimalik ühiskonnalt saada, sh vabatahtlikelt ühendustelt ja muudelt sarnastelt organisatsioonidelt.

4.7. Noorte toetamine

Noorte inimeste seltsielu on sellise iseloomuga, et nad viibivad tihti väljaspool kodu ja suhtlevad suurtes rühmades ning ette tuleb olukordi, kus tarvitatakse alkoholi. Selliste tegurite koosmõjul muutuvad noored nii vägivalla kasutajaks kui ka selle ohvriks. See kehtib eriti noorte naiste puhul, kelle seksuaalvägivalla ohvriks langemise oht on suur. Oluline on koolilapsi ja -noori kasvatada nii, et nad hoomaksid seksuaalvägivalla teema tõsidust. Noored inimesed peavad juba väga varases nooruses õppima lugu pidama üksteise õigusest puutumatusle ning olema tähelepanelikud hävitava ja alandava käitumise suhtes, eriti kui see on suunatud noorte tütarlaste vastu. Suunatud abimeetmeks võivad seetõttu olla enesekaitsealased kursused, mille eesmärk on erinevate enesekaitsetehnikate õpetamine kaitsmaks vägivalla eest. Kuid samaväärne on enesuse ja -kindluse suurendamine, andes tütarlastele eneseväärikuse- ja enesekaitse alaseid teadmisi ja julgust². Vajalikud on konkreetsed teabe levitamise meetmed, et takistada noorte langemist inimkaubanduse või auküsimustega seotud kuritegude ohvriks.

4.8. Kurjategija

Soolise vägivalla puhul on alati esmajärjekorras tegemist kriminaalküsimusega. Ühiskond peab seetõttu alati reageerima karistusega, mis on vastavuses kuriteo tõsidusega. Ühiskonna ressursse silmas pidades on oluline keskenduda selgelt ohvri võimalustele, kuna just see inimrühm vajab tänapäeval konkreetseid kaitsemeetmeid. See ei välista aga panustamist töösse kurjategijaga, nt vestlusterapia ja muude vägivaldset käitumist takistavate meetodite rakendamise kaudu. Sellised alternatiivsed ravimeetodid ei tohi aga iialgi saada kriminaalmenetluse käigus tehtud otsuse kohaselt karistuse asenduseks meestele, kes on sooritanud naiste suhtes tõsiseid vägivallaalaseid kuritegusid. Vestlusterapia ja muud taolised ravimeetodid võivad vaid täiendada muid karistusviise, nt vanglakaristust.

Vägivald on suures osas meeste ja naiste vahelise ebavõrdse võimuvahekorra tulemus ning see väljendub kurjategija ja ohvri vahelises ülema- ja alluvasuhtes. Vestlusterapia, millest

¹ Nõukogu raamotsus ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses, 2001/220/JSK, artikli 13 lõike 2 punkt c.

² „Achievements Against the Grain: Self-defence training for Women and Girls in Europe” (Ootamatud edusammud: enesekaitsekoolitus Euroopa naistele ja tütarlastele), projekti Daphne raames valminud aruanne.

võtavad osa nii ohver kui ka kurjategija, tuleb seetõttu kõnealuste kuritegude puhul välistada, kuna kuritegude iseloomu tõttu ei saa vestluses osalised iialgi olla samaväärsed ning võrdsed.

Riskihindamist, eriti seoses lähisuhete vägivallaga, kus ohver ise kuriteo kohta kaebust esitanud ei ole, peaks läbi viima politsei, mitte sotsiaalasutused. Iga seesugune riskihindamine peab käsitlema kurjategija ohtlikkust, mitte ohvri haavatavust. Kurjategija eelsoodumus sama kuritegu korrata on oluline analüüsi vajav tegur.

5. Teadmine ja teave

5.1. Statistika

Euroopa Parlament on juba varem juhtinud tähelepanu vajadusele registreerida sellise kuritegevuse ulatus, mis tuleneb kodusest vägivallast, nt mõrvad. Süstemaatiline andmekogumine võimaldab otsustada, millised kriminaalpoliitika meetmed tuleb seada esmatähtsale kohale soolise vägivalla ennetamiseks ning kaotamiseks. Liikmesriikide kogutaval ametlikul statistikal on puudusi. Vajalik on läbi viia asjakohaste ja võrreldavate andmete ühine kogumine erinevatest liikmesriikidest. Hiljuti asutatud võrdõiguslikkuse instituudil on selles töös kanda suur roll.

Hispaania on loonud süsteemi kohtumenetluse käigus ilmneva teabe kogumiseks seoses uurimiste ja kohtuprotsessidega¹. Kuritegusid käsitlevad olulised andmed ja kuriteo osapooled registreeritakse. Tegemist võib olla osapoolte soolise või etnilise kuuluvusega, kuriteo sündmuskoha, relvade kasutuse või muu sellisega. Kui osapooled on varem võimuorganitega kokku puutunud, võib ka see osutada oluliseks registreeritavaks teabeks.

5.2. Uurimine

Soolise vägivalla ulatuse kohta Euroopas on vaja saada rohkem teadmisi. Seetõttu on väga oluline vägivallaalase uurimistegevuse toetamine. Selles osas on eriti suureks abiks olnud projekt Daphne.

6. Kokkuvõte

Raportöör on seisukohal, et kõnealuste tõsiste rikkumiste teemal tuleb hakata rohkem rääkima. Soolise vägivalla alaste teadmiste täiendamine aitab parandada ka avalikkuse teadlikkust probleemist. Liikmesriigid peaksid soolise vägivalla vastu võitlemiseks koostama riiklikud tegevuskavad.

¹ www.observatorioviolencia.org.

PARLAMENDIKOMISJONIS TOIMUNUD LÕPPHÄÄLETUSE TULEMUS

Vastuvõtmise kuupäev	15.3.2011
Lõpphääletuse tulemus	+: 27 -: 0 0: 2
Lõpphääletuse ajal kohal olnud liikmed	Regina Bastos, Edit Bauer, Andrea Češková, Marije Cornelissen, Silvia Costa, Tadeusz Cymański, Edite Estrela, Ilda Figueiredo, Zita Gurmai, Lívia Járóka, Teresa Jiménez-Becerril Barrio, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Constance Le Grip, Astrid Lulling, Barbara Matera, Elisabeth Morin-Chartier, Siiri Oviir, Antonyia Parvanova, Raül Romeva i Rueda, Nicole Sinclaire, Joanna Katarzyna Skrzydlewska, Eva-Britt Svensson, Britta Thomsen, Marina Yannakoudakis, Anna Záborská
Lõpphääletuse ajal kohal olnud asendusliige/asendusliikmed	Vilija Blinkevičiūtė, Jill Evans, Norica Nicolai, Joanna Senyszyn